

Vlaamse
Regering

DE VLAAMSE MINISTER VAN ONDERWIJS, SPORT, DIERENWELZIJN EN DE VLAAMSE RAND

CONCEPTNOTA MASTERPLAN SCHOLENBOUW 2.0

CONCEPTNOTA MASTERPLAN SCHOLENBOUW

CONCEPTNOTA MASTERPLAN SCHOLENBOUW 2.0	1
<i>Managementsamenvatting</i>	4
Inleiding	6
SD1: Investerings in de vervanging van de bestaande schoolinfrastructuur	9
OD 1.1 - De bepalingen omtrent infrastructuurmiddelen, zoals vastgelegd in Onderwijsdecreet II, actualiseren met het oog op de huidige verhoudingen in het onderwijslandschap	10
OD 1.3 - Bekijken hoe verbouwde schoolgebouwen effectief toegankelijk zijn voor mensen met een handicap of chronische aandoening	10
OD 1.4 – Best practices en kennisopbouw rond schoolinfrastructuur	11
OD 1.5 – Het onderwijspatrimonium in kaart brengen	13
OD 1.6 – Verlenging van de terugbetalingstermijn voor subsidies van 20 naar 30 jaar	13
OD 1.7 – Meerjarige subsidieovereenkomsten voor grote infrastructuurprojecten	13
SD2: Investerings in uitbreidingen om de capaciteitstekorten aan te pakken	15
OD 2.1 – Bevestiging toegekende capaciteit	15
OD 2.2 – Update capaciteitsmonitor	15
OD 2.3 – Uitgangspunten verdeling capaciteitsmiddelen voor de periode 2021-2024	16
OD 2.4 – Verdeling capaciteitsmiddelen 2025-2027	17
OD 2.5 – Strikte opvolging realisatie extra plaatsen	17
OD 2.6 – Onderzoek naar de mogelijkheid van een voorkooprecht ten bate van schoolbesturen in capaciteitsgebieden	18
SD3: Alternatieve financiering van schoolinfrastructuur	19
OD 3.1 - Verder inzetten op de volledige uitvoering van Scholen van Morgen.....	19
OD 3.3 - Nieuwe DBFM-programma's	20
OD 3.4 - We gaan na op welke wijze we beschikbare spaargelden kunnen mobiliseren voor de financiering van nieuwe DBFM-projecten.....	21
OD 3.5 - Periodieke oproep huursubsidies en huurfinanciering.....	22
OD 3.6 - Leningen voor het GO!	22
SD4: Evolueren naar multifunctionele infrastructuur	23
OD 4.1 - Principiële verplichting voor openstelling schoolinfrastructuur.....	23
OD 4.2 - Multifunctioneel gebruik buiten de schooluren verder stimuleren.....	24
OD 4.3 - Versneld subsidie of financiering voor bouwprojecten waarbij infrastructuur wordt gerealiseerd die zal worden gebruikt over de netten heen	25
OD 4.4 - Projectoproepen lanceren voor het openstellen van schoolgebouwen en speelplaatsen/sportpleinen	25
OD 4.5 - Uitbouwen van de opleidingsinfrastructuur volgens het model van open campussen.....	25
SD 5 Zorgen voor infrastructuur met aandacht voor klimaat, duurzaam bouwen en effectieve leeromgevingen	26
OD 5.1 - Pilotprojecten klimaatneutrale scholen.....	27
OD 5.2 - Aandacht voor het klimaat in de subsidie- en financieringsvoorwaarden	27

OD 5.3 - Aanmoedigen gebruik van tools in verband met duurzaamheid.....	27
OD 5.4 - Ontwikkelen en faciliteren van het gebruik van de scholenbouwgid.....	28
OD 5.5 - Faciliteren van energie-investeringen en duurzaamheid	28
OD 5.6 - Aandacht voor de renovatiegraad	29
OD 5.7 - Effectieve leeromgevingen	29
OD 5.8 - Duurzame leeromgevingen.....	31
Vorstel van beslissing.....	33

Managementsamenvatting

Deze Vlaamse Regering wil deze regeerperiode voor ruim 3 miljard euro aan nieuwe investeringen in schoolinfrastructuur goedkeuren. De inhaalbeweging van de vorige regeerperiode wordt zo exponentieel doorgezet met een extra investeringsimpuls van 500 miljoen euro. Deze investeringsgolf biedt perspectief voor ruim 1.000 nieuwe of gerenoveerde scholen.

Bouwen aan scholen is bouwen aan de toekomst. Het is één van de speerpunten van het onderwijsbeleid deze regeerperiode. Wie inzet op de kwaliteit van ons onderwijs, moet ook inzetten op de infrastructuur van ons onderwijs. Als Vlaamse regering hebben wij de ambitie om voor elk kind een kwaliteitsvolle plaats in het onderwijs te garanderen. Er is een grote vraag vanuit het onderwijsveld, gebaseerd op grote behoeften uit het verleden en nieuwe capaciteitsnoden. Er zijn ook prachtige kansen om onze scholen duurzamer te maken. Een groenere school bespaart op uitstoot én op de energiefactuur. Bovendien kunnen we via scholenbouw ook de Vlaamse economie stimuleren. Volgens economen zijn overheidsinvesteringen in onderwijs één van de meest doeltreffende manieren om de economie aan te zwengelen – geen overbodige luxe nu de coronacrisis voor een economische terugval zorgt.

Vlaams minister van Onderwijs Ben Weyts geeft met dit masterplan aan hoe hij de komende jaren de investeringen in schoolinfrastructuur vorm zal geven. Zo beschikken de onderwijsverstrekkers over een meerjarige doorkijk en kunnen ze optimaal inspelen op de investeringsgolf. Ook wordt er rekening gehouden met de eigenheid van de verschillende onderwijsverstrekkers in de uitwerking van dit masterplan. Vijf strategische doelstellingen lopen als rode draden doorheen dit masterplan.

Ten eerste investeren we fors in de vervanging van de bestaande schoolinfrastructuur. We doen dat omdat ons schoolpatrimonium verouderd is. Deze regeerperiode zal hieraan maar liefst 1,4 miljard euro besteed worden via de klassieke begrotingskredieten. Daarnaast wordt het patrimonium ook vernieuwd en uitgebreid via alternatieve financiering. We maken ook werk van 2 fundamentele wijzigingen in het scholenbouwbeleid. De verdeelsleutel voor de infrastructuurmiddelen uit Onderwijsdecreet II wordt conform het regeerakkoord geactualiseerd op basis van de meest recente leerlingen- en scholenaantallen. Dit maakt dat de verdeling van de middelen over de verschillende netten beter aansluit bij het actuele marktaandeel van elk net. Bovendien introduceren we meerjarige subsidieovereenkomsten voor grotere projecten en besteden we aandacht aan het in kaart brengen van het patrimonium. Samen gaat het om een gevoelige modernisering van het beleid.

Ten tweede creëren we extra capaciteit. We focussen bij de bouw van nieuwe schoolgebouwen vooral op het secundair onderwijs, waar de noden het hoogste zullen zijn in de komende jaren. De grootste tekorten worden verwacht in de Vlaamse Rand en in de onderwijszones Antwerpen en Brussel. We maken deze regeerperiode (2020-2024) in totaal 360 miljoen euro vrij specifiek voor bijkomende capaciteit. Nu al wordt 34 miljoen euro extra toegewezen voor 2021. In de loop van 2021 kennen we de extra middelen toe voor de periode 2022-2024. We bereiden de capaciteitsmiddelen 2025-2027 voor, waarbij een budget van jaarlijks 75 miljoen euro beschikbaar zal zijn.

Ten derde zetten we in op alternatieve financiering. De DBFM-operatie Scholen van Morgen wordt volledig voltooid met de oplevering van de laatste 21 projecten. We voeren ook het projectspecifiek DBFM-programma verder uit, goed voor 40 schoolbouwprojecten. Als klap op de vuurpijl bereiden we deze regeerperiode een bijkomende DBFM-investeringsgolf voor van in totaal 1 miljard euro, voorlopig verspreid over 3 overheidsopdrachten van gelijke omvang en steeds mits positief advies van de statistische instanties. We gaan ook na hoe we beschikbare spaargelden kunnen mobiliseren voor de financiering van het kapitaal voor nieuwe DBFM-projecten. Huursubsidies blijven met een jaarlijkse oproep een rol spelen bij de alternatieve financiering.

Ten vierde kiezen we resoluut voor multifunctionele schoolgebouwen. We opteren bij voorkeur voor een principiële verplichting voor openstelling van de ruimtes die zich lenen tot openstelling na de schooluren. Er komt een passend decretaal kader en we lanceren nieuwe projectoproepen voor het openzetten van schoolsportinfrastructuur.

Ten vijfde bouwen we met aandacht voor klimaat, duurzaamheid en effectieve leeromgevingen. Vanaf 2021 bouwen we BEN-scholen en lanceren we ook een projectoproep voor de realisatie van klimaatneutrale scholen. We hebben ook aandacht voor circulair bouwen en onderzoeken hoe we de zorg voor het klimaat verder kunnen bestendigen in de subsidie- en financieringsvoorwaarden. Er gaat veel aandacht naar de renovatiegraad van de gebouwen en effectieve en duurzame leeromgevingen.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de nieuwe investeringen deze regeerperiode:

<u>Investerings Schoolinfrastructuur 2020-2024:</u>	In miljoen euro
Vervangingsinvesteringen	1.400
Extra capaciteit	360
Nieuwbouw via alternatieve financiering (3de DBFM-programma)	1.000
Nieuwbouw via extra huursubsidies	318
Nieuwe investeringen legislatuur 2020-2024	3.078
Totaal nieuwe investeringen incl. eigen bijdragen inrichtende machten	3.750

Inleiding

Moderne kwaliteitsvolle en inspirerende schoolgebouwen zijn cruciaal voor een kwaliteitsvol onderwijs. Scholen moeten in de eerste plaats aangename en innovatieve leeromgevingen zijn die tegemoet komen aan het eigen pedagogisch project van de school en die de leerlingen en leerkrachten in staat stellen om het beste van zichzelf te geven. Daarnaast hebben productieve overheidsinvesteringen in schoolinfrastructuur een belangrijke betekenis voor de stimulering van de economische groei en de Vlaamse economie¹, de lokale gemeenschap en dragen ze bij aan het Vlaamse klimaatbeleid. Deze investeringen kaderen in een passend economisch beleid dat er op gericht is om het groeipotentieel van de Vlaamse economie structureel te verhogen.

De noden inzake schoolinfrastructuur zijn zoals gekend erg groot. Over de laatste 30 jaar is een historische achterstand opgebouwd. Bovenop deze "lasten uit het verleden" is er een belangrijke behoefte aan capaciteitsinvesteringen die zich aanvankelijk opdroeg in het basis onderwijs, maar zich vandaag en de komende jaren vooral laat voelen in het secundair onderwijs.

De voorbije legislaturen hebben de opeenvolgende Vlaamse regeringen daarom reeds belangrijke budgettaire inhaalbewegingen doorgevoerd. Het patrimonium is echter dermate oud en de capaciteitsbehoeften zodanig dringend dat bijkomende investeringen noodzakelijk blijven.

Het Vlaams Regeerakkoord 2019-2024 maakt van schoolinfrastructuur een belangrijke beleidsprioriteit. Extra investeringen in duurzame en ecologische schoolgebouwen worden in het vooruitzicht gesteld zodat voor elk kind een kwaliteitsvolle plaats in het onderwijs wordt gegarandeerd. In voorliggende nota concretiseren we deze belangrijke ambitie uit het Vlaams Regeerakkoord en de stappen die hiervoor nodig zijn. De focus ligt hierbij vooral op het secundair onderwijs, waar de capaciteitsnoden zich het meest laten voelen. Naast de capaciteitsnoden komen in het regeerakkoord meerdere maatregelen ter sprake: initiatieven binnen de gewone wachtlijsten, DBFM, renovatie, monitoring, kennis en expertise, de verdeling van de infrastructuurmiddelen zoals vastgelegd in Onderwijsdecreet II en samenwerking in het kader van multifunctionaliteit.

In de beleidsnota Onderwijs 2019-2024 werd het beleid inzake schoolinfrastructuur verder geconcretiseerd in een aantal prioriteiten: investeren in uitbreidingen om capaciteitstekorten aan te pakken, investeringen in vervanging en didactische uitrusting, inzetten op multifunctionele infrastructuur, alternatieve financiering en aandacht voor klimaat en duurzaam bouwen.

Schoolgebouwen hebben een fundamentele rol in het onderwijs. Ook tijdens één van de meest ingrijpende periodes sinds lang, ten gevolge van het Coronavirus, is opnieuw gebleken hoe belangrijk de school is, en ook de plaats waar het onderwijs zelf normaal doorgaat. Tegelijkertijd heeft het afstandsonderwijs tijdens de Coronacrisis geleerd dat de lessen in de klas kunnen worden aangevuld met online lessen (gecombineerd onderwijs) en mogen we dus niet blind zijn voor de mogelijkheden waarmee we hebben kennisgemaakt: door gemengd leren en buitenschools leren toe te passen, daalt de capaciteitsdruk op schoolgebouwen zonder dat er afbreuk gedaan wordt aan het regulier lesgeven in de klas. Hoe dan ook kan onze

¹ Overheidsinvesteringen hebben gunstige rechtstreekse en afgeleide effecten op de economische activiteit en op het lange termijn groeipotentieel van de economie. Zie voor een overzicht: Nationale Bank van België (2016), Moeten de overheidsinvesteringen worden gestimuleerd?, Economisch Tijdschrift, editie september 2016. Het Federaal Planbureau stelt daarnaast onder meer dat wanneer het investeringsniveau permanent zou opgetrokken worden met 0,5% van het bruto binnenland product (BBP) het BBP na 20 jaar ongeveer 2,7% hoger zou uitkomen. Federaal Planbureau, Public Investment in Belgium, Current state and economic impact, januari 2017. In het kader van de economische terugval omwille van de Corona-crisis pleiten economen vanuit een budgettaire-economische invalshoek voor een verhoging van de investeringsuitgaven van de overheid teneinde de BBP-groei duurzaam te ondersteunen. In dit kader wordt gewezen op een grote begrotingsmultiplicator die uitgaat van overheidsinvesteringen in onderwijs. Zie voor een overzicht: Economisch beleid in tijden van Corona: een kwestie van de juiste uitgaven te doen. Stijn Baert, Bart Cockx, Freddy Heylen en Gert Peersman (Vakgroep Economie) Gentse Economische Inzichten, 17 April 2020.

schoolinfrastructuur alleen maar baat hebben bij een maximale flexibiliteit. Dit laatste moet ook toestaan voldoende soepel in te grijpen bij maatregelen rond voldoende sociale afstand.

Daarom blijft de Vlaamse Regering investeren in schoolinfrastructuur en zoeken we hoe we verder kunnen faciliteren, informeren en sensibiliseren zodat alle opportuniteiten kunnen worden aangeboden om ons onderwijspatrimonium te verbeteren.

In de meerjarenraming van de Vlaamse Regering is er voor deze legislatuur daarom een bijkomende budgettaire inspanning voor schoolgebouwen voorzien ten belope van 500 miljoen euro. Onderstaande tabel geeft het groeipad van deze recurrente begrotingsmiddelen weer.

Tabel 1: bijkomende middelen scholenbouw

In duizend euro	2020	2021	2022	2023	2024
Bijkomende middelen scholenbouw	25.000	50.000	75.000	145.000	205.000

De besteding van deze investeringsmiddelen is in de huidige economische context erg opportuun. Meer dan ooit zijn er vandaag valabele economische argumenten om een stimulerend investeringsbeleid vanuit de overheid te voeren. We pleiten dan ook voor een aangehouden budgettaire inspanning die legislaturen overstijgt en dit zowel via de klassieke reguliere financiering als via vormen van alternatieve financiering (zoals nieuwe DBFM-programma's).

Dit masterplan wil via verschillende doelstellingen en acties, de noden en uitdagingen in het schoolpatrimonium aangaan. We beseffen dat we geen wondermiddel hebben om in enkele jaren de volledige investeringsnood te remediëren, maar we zijn wel degelijk ambitieus, tonen daadkracht en zetten belangrijke stappen.

Vijf belangrijke doelstellingen worden in het masterplan behandeld:

1. Investerings in de vervanging van de bestaande schoolinfrastructuur
2. Investerings in uitbreidingen om de capaciteitstekorten aan te pakken
3. Alternatieve financiering van schoolinfrastructuur
4. Evolueren naar multifunctionele infrastructuur
5. Zorgen voor infrastructuur met aandacht voor klimaat, duurzaam bouwen en effectieve leeromgevingen

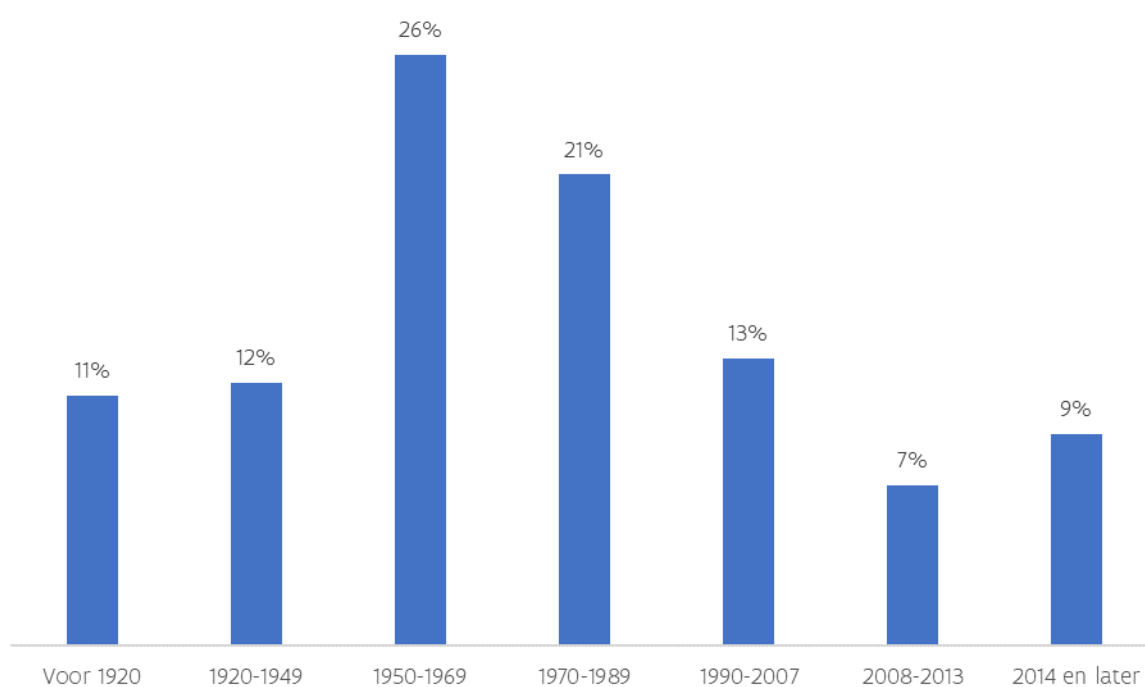
Daarbij blijven we ook openstaan voor toekomstige opportuniteiten die kunnen meegenomen worden bij de acties voor de volgende jaren. Het is echter belangrijk om alvast een focus, een houvast te hebben zodat we geëngageerd en stelselmatig bouwen op de reeds geleverde inspanningen en tegelijk ook extra inspanningen blijven doen.

SD1: Investerings in de vervanging van de bestaande schoolinfrastructuur

De beleidsnota 2019-2024 voorziet in de verdere investering in de renovatie van verouderde schoolgebouwen. En dat is ook nodig. Hoewel er de afgelopen jaren belangrijke inspanningen werden geleverd door de Vlaamse Regering blijven de historisch opgebouwde investeringsbehoeften zeer hoog (zowel in het gesubsidieerd onderwijs als in het Gemeenschapsonderwijs (GO!). Deze legislatuur wordt er voor 500 miljoen euro extra geïnvesteerd in onderwijsinfrastructuur. Bijna de helft hiervan, 232,5 miljoen euro, wordt besteed aan de noodzakelijke vervanging of renovatie van de bestaande schoolgebouwen.

Het schoolgebouwenpark in Vlaanderen is immers betrekkelijk oud. Dit wordt geïllustreerd in grafiek 1. Hieruit blijkt dat de scholen in volgende perioden werden gebouwd:

Grafiek 1: Proportie aparte gebouwen naar bouwperiode en jaar, in % (N=23710)

Hieruit leren we dat 11% van de gebouwen dateert van voor 1920, 12% tussen 1920 en 1949, 26% tussen 1950 en 1969, 21% tussen 1970 en 1989, 13% tussen 1990 en 2007 en 16% na 2007. De helft van de schoolgebouwen is met andere woorden 50 jaar of ouder.

We actualiseren de bepalingen omtrent de infrastructuurmiddelen, zoals vastgelegd in Onderwijsdecreet II.

Anderzijds willen we ook dat de onderwijsbestemming van schoolinfrastructuur langer behouden blijft. Om die reden verlengen we de termijn waarbinnen subsidies voor scholenbouw (geheel of gedeeltelijk) terugbetaald moeten worden bij het opheffen van de onderwijsbestemming of bij verkoop, van 20 naar 30 jaar.

We hebben aandacht voor de toegankelijkheid van de infrastructuur voor mensen met een handicap of chronische aandoening.

Via het verspreiden van best practices rond schoolinfrastructuur en kennisopbouw willen we efficiëntiewinsten halen op vlak van scholenbouw. We zetten ook stappen in het verder in kaart brengen van het onderwijspatrimonium.

We werken met meerjarige subsidieovereenkomsten voor grote infrastructuurprojecten

[OD 1.1 - De bepalingen omtrent infrastructuurmiddelen, zoals vastgelegd in Onderwijsdecreet II, actualiseren met het oog op de huidige verhoudingen in het onderwijslandschap](#)

De bepalingen omtrent de infrastructuurmiddelen, zoals deze werden voorzien in het decreet op het Onderwijs II van 31 juli 1990, worden uitgevoerd.² Dit wil zeggen dat deze legislatuur het algemeen principe wordt gehanteerd dat alle scholenbouwkredieten uit de Vlaamse begroting in eerste instantie worden verdeeld over de onderwijsnetten (vrij gesubsidieerd onderwijs, officieel gesubsidieerd onderwijs, Gemeenschapsonderwijs) volgens de sleutel die voortvloeit uit de methode uit voormeld decreet (met in achtneming van de meest geactualiseerde definitieve leerlingencijfers en aantal scholen per onderwijsnet, i.c. schooljaar 2019-2020).

Dit resulteert in onderstaande aandelen per net (die aldus van toepassing zijn voor deze legislatuur).

Tabel 2 Actualisatie OD II (definitieve leerlingencijfers en aantal scholen per onderwijsnet, schooljaar 2019-2020)³⁴

	GO!	OGO	VGO
OD II actualisatie leerlingencijfers	25,34%	15,26%	59,40%

Op de aldus bekomen middelen voor het gesubsidieerd onderwijs en het Gemeenschapsonderwijs worden vervolgens de eigen netspecifieke uitgaven in mindering gebracht die voortvloeien uit de toelagen voor de beschikbaarheidsvergoedingen van DBFM-programma's, huursubsidies of huurfinanciering en capaciteitsinvesteringen ingevolge de beslissingen van de Vlaamse Regering (zie verder in SD 2 m.b.t. de verdeling van de capaciteitsmiddelen).

[OD 1.3 - Bekijken hoe verbouwde schoolgebouwen effectief toegankelijk zijn voor mensen met een handicap of chronische aandoening](#)

Schoolgebouwen van de toekomst moeten toegankelijk zijn voor iedereen. We bekijken hoe verbouwde publiek toegankelijke schoolgebouwen ook effectief toegankelijk zijn voor mensen met een handicap of chronische aandoening. De oefening om schoolgebouwen voldoende toegankelijk te maken voor iedereen is echter niet gemakkelijk omdat onderwijs vaak huist in verouderde gebouwen.

Het aanbieden van toegankelijkheidsinformatie is in deze oefening zeer belangrijk én een eerste stap naar meer toegankelijkheid.

² De decretale bepalingen m.b.t. de verdeling van de infrastructuurkredieten worden opgesomd in de Gecodificeerde decreten sommige bepalingen voor het onderwijs (van 28/10/2016). De verdelingsmethode voor de infrastructuurkredieten is beschreven in het originele artikel 17 van het Decreet betreffende het onderwijs II zoals het op 31 juli 1990 werd bekrachtigd en afgekondigd (zie stuk 365 (1989-1990) nr. 12, Vlaamse Raad, zitting 1989-1990). Dit originele artikel is als principe opgenomen onder artikel IX.1. van voormelde gecodificeerde decreten.

³ Leerlingenaantallen basis- en secundair onderwijs (excl. hoger beroepsonderwijs) en opdeling aantal scholen in schoolgroottes (zoals opgenomen in OD II) van het schooljaar 2019-2020.

⁴ GO!: Gemeenschapsonderwijs, OGO: Officieel Gesubsidieerd Onderwijs, VGO: Vrij Gesubsidieerd Onderwijs.

In een eerste actie sensibiliseren en informeren we schoolbesturen aan de hand van de kennis uit de inspiratiebundel integrale toegankelijkheid van schoolgebouwen. Deze bundel bevat heel wat tips en aanbevelingen die schoolbesturen op weg kunnen helpen bij het ontwikkelen en uitwerken van hun bouwplannen.

Een tweede actie kadert in de integrale toegankelijkheid van schoolgebouwen. Toegankelijkheid van openbare gebouwen en in het bijzonder de schoolgebouwen is van groot belang. Het GO! staat achter deze doelstelling en AGION wil de inrichtende machten helpen in het ontwikkelen van bouwplannen op basis van de wettelijke vereisten enerzijds en de ambities van de schoolbesturen anderzijds.

Goede schoolvoorbeelden kunnen niet enkel bij het uitwerken van een integrale toegankelijkheid helpen maar ook inspiratie vormen voor inrichtende machten in de meest brede zin van het woord. We willen de goede voorbeelden toegankelijk maken voor eenieder.

Bij subsidieaanvragen verwijzen we naar de checklist toegankelijkheid die in het generiek duurzaamheidsinstrument GRO is opgenomen (zie ook punt 5.3). Het Facilitair Bedrijf van de Vlaamse overheid hanteert de duurzaamheidsmeter GRO bij alle bouwprojecten onafhankelijk van schaal en functie, om de ambitie op het vlak van duurzaamheid en circulair bouwen te realiseren. Hier bekijken we of het mogelijk is om toegankelijkheidslabels specifiek voor scholen te laten opstellen door Inter en dit in te bedden in GRO.

Daarnaast willen we ook inzetten op begeleiding en screening om in de praktijk te komen tot een meer algemene centrale en integrale toegankelijkheid van scholen. Hiervoor bekijken we de mogelijkheden voor een begeleidingstraject met externe partners. AGION en GO! zullen samenwerken met het agentschap Toegankelijk Vlaanderen, Inter, om concrete trajecten te onderzoeken. Qua begeleiding kunnen onder meer volgende pistes in overweging worden genomen:

- Begeleiding van projecten inzake toegankelijkheid en Universal Design doorheen de verschillende fasen van het (ver)bouwproject.
- Screening bij een representatief aandeel van het scholenpatrimonium van de situatie ter plaatse met als doel voorstellen tot verbeteracties (van beperktere aanpassingen (quickwins) tot meer structurele ingrepen) op te maken.

We hebben de ambitie om integrale toegankelijkheid als een belangrijk criterium te verankeren binnen DBFM-constructies.

[OD 1.4 – Best practices en kennisopbouw rond schoolinfrastructuur](#)

Kennis en expertise over schoolinfrastructuur is belangrijk. Omtrent scholenbouw is al zeer veel informatie beschikbaar. Zowel het GO! als AGION bieden informatie aan via hun eigen websites en communicatiekanalen. Inrichtende machten kunnen ook terecht op de website scholenbouwen.be, een gezamenlijk project van AGION en Team Vlaams Bouwmeester, voor informatie over kwalitatieve scholenbouw.

Een nieuwe school bouwen doet een inrichtende macht wellicht niet vaak. Het is een unieke ervaring, maar vaak ook een complexe taak. De bouwheer vertolkt een belangrijke rol in het bouwproces en een goed geïnformeerde bouwheer is er twee waard. AGION blijft dan ook via verschillende kanalen de schoolbesturen informeren over verschillende aspecten en thema's rond schoolinfrastructuur.

De administratie van AGION zet in op advies en begeleiding waarbij goede en inspirerende praktijkvoorbeelden en informatie op vlak van toegankelijkheid, energiezuinigheid, participatie... kenbaar worden gemaakt via verschillende communicatiekanalen.

Het GO! is als inrichtende macht zelf bouwheer en zet systematisch in op interne kennisopbouw en het toepassen van best practices. Schooldirecties en scholengroepen worden bij het uitvoeren van bouwprojecten nauw betrokken. Het GO! organiseert regelmatig inspiratiemomenten over effectieve leeromgevingen voor schooldirecties waar een bouwproject opstart. De afgelopen 5 jaar werd geïnvesteerd in de opmaak van integraalplannen die pedagogische en onderwijskundige visie verbinden met infrastructuur. Op die manier worden binnen het GO! de middelen geïntegreerd en met lange termijnvisie ingezet. Deze good practice kan een inspiratiebron vormen voor andere onderwijsverstrekkers en schoolbesturen.

We gaan na wat de inhoudelijke noden zijn van de scholen en welke instrumenten er kunnen ingezet worden voor de verspreiding van de informatie en 'best practices' naar inrichtende machten uit alle onderwijsnetten waarbij we inzetten op netoverschrijdende samenwerking.

In de eerste plaats kunnen gerichte gebruikerservaringen bij nieuw gebouwde of gerenoveerde scholenbouwprojecten zowel binnen de reguliere als de alternatieve financiering een hulpmiddel zijn in het ontwikkelen van de eigen bouwplannen.

Daarnaast kunnen we vanuit de praktijkdossiers van AGION en het GO! aan de hand van schoolbezoeken best practices verzamelen over verschillende thema's (bv. onderhoud, energie, multifunctionaliteit, planning, ...). Aan de hand van interviews met eindgebruikers peilen we naar de ervaring, de do's en don'ts.

Verder kunnen thematische focusgroepen met inrichtende machten en experts helpen om expertise te capteren.

Het volgen van concrete, innovatieve bouwdoossiers levert ons informatie op over pioniersprojecten.

We werken de bestaande gegevensbank "mooie schoolvoorbeelden" (<https://www.agion.be/mooie-voorbeelden>) verder inhoudelijk uit naar een "inspiratiedatabank best practices scholenbouw".

We sensibiliseren het gebruik van opportuniteiten voor scholen om eventueel nog ongebruikte ruimtes, leegstaande gebouwen of gebouwen met een voorheen andere bestemming, aan te wenden voor onderwijsdoeleinden. Ook dit is een vorm van multifunctionaliteit waardoor bestemmingen door de tijd heen kunnen veranderen. Reeds nu gebeuren hiervoor investeringen via bv. de reguliere financiering of huur. Naargelang de specifieke context van het gebouw, de mogelijkheden van de inrichtende macht zelf en de afstemming met verschillende belanghebbenden waaronder bijvoorbeeld lokale besturen, kan dit een extra mogelijkheid zijn voor de vervanging of uitbreiding van schoolinfrastructuur. Ook het GO! zet in op optimalisatie van het bestaande patrimonium en het multifunctioneel gebruik.

Tot slot moedigen we het gebruik van de scholenbouwgidsgids aan en ondernemen we de nodige stappen als facilitator m.b.t. klimaat, duurzaamheid en effectieve leeromgevingen (zie ook SD 5).

[OD 1.5 – Het onderwijspatrimonium in kaart brengen](#)

In het kader van de ontwikkeling van moderne en kwaliteitsvolle schoolgebouwen, is het van belang om een beter zicht te hebben op de omvang en de staat van het bestaande onderwijspatrimonium. Dat is immers voortdurend in beweging.

AGION zal vanuit zijn rol en als dienstverlener het onderwijspatrimonium stapsgewijs in kaart brengen. Het GO! zal dit als onderwijsnet doen voor haar eigen patrimonium en deed de afgelopen jaren grote inspanningen om een globaal zicht te krijgen op de totaliteit van zijn patrimonium, zowel op de oppervlakte als op de globale staat van de gebouwen en het gebruik ervan.

De eigendomssituatie is immers verschillend per net. Zo is de Raad van het Gemeenschapsonderwijs meestal autonoom eigenaar van de gebouwen van het Gemeenschapsonderwijs, terwijl bij het vrij onderwijs de vzw's inrichtende machten vaak erfpachter zijn, zonder zelf over de eigendom te beschikken.

De principes van administratieve vereenvoudiging indachtig, moet hiervoor dan ook optimaal gebruik kunnen worden gemaakt van gegevens die reeds bij de overheid beschikbaar zijn. Hiervoor zal er worden samengewerkt met andere overheden en overheidsinitiatieven, zoals bijvoorbeeld het Agentschap Informatie Vlaanderen, VLABEL, VEA, VEB en initiatieven als de gebouwenpas (zie ook OD 5.3) en TERRA.

De kadastrale gegevens van de locatie en de gegevens van het zakelijk recht zijn voor AGION sowieso noodzakelijk om subsidies te kunnen verlenen. Het is een essentiële controle die moet nagaan of diegene die het onderwijs inricht over de nodige rechten beschikt om subsidies te krijgen van de Vlaamse overheid. Het bovenvermelde optimaliseren betekent meteen ook het optimaliseren van de dossierbehandeling door het integreren in de dossierbehandelingsystemen, het systematiseren van de gegevensaanlevering en het automatiseren van de controle van zakelijk recht.

Een periodieke of systematische actualisering is daarbij een blijvend aandachtspunt om de gegevens van het onderwijspatrimonium vervolgens blijvend up-to-date te houden.

Hoe dan ook zal er bij deze doelstelling de nodige budgettaire realiteitszin aan de dag moeten worden gelegd. Gelet op de omvang van het onderwijspatrimonium zal het in detail in kaart brengen en het up to date houden dan ook steeds op een stapsgewijze manier moeten gebeuren.

[OD 1.6 – Verlenging van de terugbetalingstermijn voor subsidies van 20 naar 30 jaar](#)

We verlengen vanaf 2020 de termijn waarbinnen subsidies voor scholenbouw geheel of gedeeltelijk terugbetaald moeten worden bij het opheffen van de onderwijsbestemming van het gesubsidieerde gebouw, of bij verkoop, van 20 naar 30 jaar. Door de goedkeuring van het decreet over het onderwijs XXX werd hiervoor reeds een belangrijke stap gezet. De termijn werd decretaal verlengd naar 30 jaar en de Vlaamse Regering werd door de decreetgever gemachtigd om voor technische installaties waarvan de normale levensduur minder dan dertig jaar bedraagt, een afwijking op deze regel toe te staan met het oog op een kortere terugvorderingstermijn en de nadere modaliteiten hiervan te regelen.

[OD 1.7 – Meerjarige subsidieovereenkomsten voor grote infrastructuurprojecten](#)

Om de beschikbare reguliere vastleggingskredieten zo efficiënt mogelijk in te zetten, zal AGION vanaf 2021 met inrichtende machten principiële meerjarige subsidieovereenkomsten voor infrastructuurprojecten met een kostprijs van minstens twee miljoen euro, exclusief btw, kunnen afsluiten, en dit binnen de bestaande standaardprocedure.

Het gaat daarbij om projecten met een gefaseerde uitvoeringstermijn van minimaal drie jaar en maximaal vijf jaar. Deze meerjarige overeenkomsten worden principieel toegekend op basis van een kostenraming en faseringsplan van de infrastructuurwerken. De voortgang van het project moet daarbij regelmatig door de inrichtende macht worden gerapporteerd. Elke nieuwe fase behoeft dan specifieke goedkeuring van de raad van bestuur van AGION op basis van dergelijke voortgangsrapportage. Het GO! is als onderwijsverstrekker zelf verantwoordelijk voor zijn vastleggingen en ook hier kan onderzocht worden om een gelijkaardig principe toe te passen bij haar grotere investeringswerken die een gefaseerde uitvoering kennen.

Er wordt in een decretale basis voorzien om het bovenstaande mogelijk te maken.

SD2: Investerings in uitbreidingen om de capaciteitskortingen aan te pakken

De Vlaamse Regering heeft als ambitie om voor elk kind een kwaliteitsvolle plaats in het onderwijs te garanderen. We focussen in de bouw van nieuwe schoolgebouwen vooral op het secundair onderwijs, waar de komende jaren de noden het hoogst zullen zijn.

De capaciteitsmonitor schoolinfrastructuur leerplichtonderwijs brengt objectief in kaart in welke gemeenten en onderwijszones de grootste capaciteitsuitdagingen te verwachten zijn en dit zowel voor het gewoon basisonderwijs als het gewoon secundair onderwijs.

Uit de tweede editie van de capaciteitsmonitor die in oktober 2018 werd bekend gemaakt, blijkt dat de grootste geraamde aanbodtekorten in het schooljaar 2024-2025 vooral in het secundair onderwijs verwacht worden. Dit is het gevolg van het feit dat de demografische groei zich verder zet van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs. Daarnaast worden er ook in het basisonderwijs nog in een aantal gemeenten aanbodtekorten verwacht.

Dit masterplan moet de horizon echter nog verder leggen dan het schooljaar 2024-2025, willen we tijdig kunnen ingrijpen waar nodig. Tot nu toe werden er immers middelen voor concrete projecten voorzien tot en met het jaar 2022 (45 miljoen euro in dat jaar).

We voeren een tussentijdse update uit van de prognoses van de tweede editie van de capaciteitsmonitor, voorzien een derde editie van de capaciteitsmonitor in de loop van 2021 en bekijken de uitgangspunten voor de verdeling van capaciteitsmiddelen, in eerste instantie voor het secundair onderwijs, voor de periode 2022-2024. We bereiden de verdeling van de capaciteitsmiddelen 2025-2027 voor.

We willen er ook op toezien dat alle capaciteitsprojecten zo snel mogelijk gerealiseerd worden. Indien de aanvragers er niet in slagen om hun dossier af te werken, wordt er bekeken of dit budget niet beter kan besteed worden aan andere dossiers. Door de overheid (zowel Vlaams als lokaal) wordt de uitvoering van de projecten strikter opgevolgd zodat de middelen juist worden ingezet en de toegekende projecten op tijd worden gerealiseerd.

We onderzoeken ook of het voorkeurecht ten bate van schoolbesturen in capaciteitsgebieden mogelijk kan worden gemaakt.

[OD 2.1 – Bevestiging toegekende capaciteit](#)

Op 5 april 2019 heeft de Vlaamse regering beslist haar goedkeuring te hechten aan de verdeling van de capaciteitsmiddelen voor de jaren 2020, 2021 en 2022. De Inspectie van Financiën formuleerde daarbij de vraag dat er een herbevestiging gebeurt van de projecten 2020 en 2021 zodra de nieuwe Vlaamse Regering geïnstalleerd is. Er wordt dan ook een nota aan de Vlaamse Regering voorgelegd ter herbevestiging van de projecten 2020 en 2021 en 2022⁵.

[OD 2.2 – Update capaciteitsmonitor](#)

Voor de tweede editie van de capaciteitsmonitor, was het schooljaar 2034-2035 de eindhorizon. De analyses zijn opgebouwd rond te verwachten tekorten in schooljaar 2024-2025. Des te verder de vraagprognoses in de toekomst liggen, des te groter immers ook de mogelijke foutenmarge. Vandaar het belang van een regelmatige update van de capaciteitsmonitor.

⁵ De Inspectie van Financiën had op het moment dat ze haar advies formuleerde nog geen kennis van de intentie tot verdeling van 50 miljoen euro extra capaciteitsmiddelen bovenop de 151 miljoen euro geografisch reeds toegekende capaciteitsmiddelen via voorafname op het capaciteitsbudget 2022, omdat deze beslissing pas vlak voor 5 april 2019 werd toegevoegd.

Begin 2020 is nagegaan hoe accuraat de voorspellingen van de tweede editie van de capaciteitsmonitor zijn, door ze te vergelijken met de effectieve inschrijvingsgegevens.

Uit deze vergelijking blijkt een overschatting van de prognoses op populatieniveau zowel in kleuteronderwijs, het lager onderwijs als voor het secundair onderwijs. De overschatting geldt voor de meeste gemeenten.

In functie van het verdelen van de capaciteitsmiddelen op begrotingsjaar 2021 is naast een correctie van de afwijking in de prognoses voor schooljaar 2019-2020, ook aan de aanbodzijde een correctie gebeurd ten opzichte van de aanbodgegevens. Met name het incalculeren van de geplande plaatsen via capaciteitsprojecten, huur dossiers en DBFM-dossiers die werden goedgekeurd sinds de oplevering van de capaciteitsmonitor in 2018.

Met het oog op de verdeling van de capaciteitsmiddelen 2022-2024 zal in de loop van 2021 een derde editie van de capaciteitsmonitor worden aangemaakt, waarbij de vraagprognoses gebaseerd worden op de bevolkingsvooruitzichten van Statistiek Vlaanderen die gepland zijn voor maart 2021. Gezien het van belang is om tot een zo correct mogelijke inschatting van de werkelijke tekorten te komen, zal ook een update gebeuren van de aanbodgegevens die verstrekt zijn vanuit de gemeenten bij de aanbodbevraging in het kader van de opmaak van de tweede editie van de capaciteitsmonitor in 2018. Bij de aanbodbevraging in 2018 bleek dat heel wat secundaire scholen hun maximale capaciteit vaak nauwelijks hoger legden dan het aantal leerlingen dat er op dat moment schoolliep. Dit is wellicht niet correct.

OD 2.3 – Uitgangspunten verdeling capaciteitsmiddelen voor de periode 2021-2024

Bij het opstellen van de verdeling van de capaciteitsmiddelen tussen basisonderwijs en secundair onderwijs, wordt uitgegaan van een totaal extra beschikbaar vrij te bestemmen bedrag van 214 miljoen euro voor de periode 2021-2024, waarvan 34 miljoen euro op begrotingsjaar 2021 (bovenop de eerder bestemde 34 miljoen euro), 30 miljoen euro op begrotingsjaar 2022 (bovenop de eerder bestemde 45 miljoen euro), 75 miljoen euro op begrotingsjaar 2023 en 75 miljoen euro op begrotingsjaar 2024. Onderstaande tabel geeft dit nog eens weer:

in M euro	<u>Bevestiging</u>	<u>Bijkomend</u>	<u>Totaal</u>
2020	67		67
2021	34	34	68
2022	45	30	75
2023		75	75
2024		75	75
Totaal	146	214	360

De bedoeling is om in de zomer van 2020 de (extra) capaciteitsmiddelen op begrotingsjaar 2021 geografisch te verdelen en in het najaar van 2021 de (extra) capaciteitsmiddelen voor de periode 2022-2024.

In functie van de selectie van capaciteitsprojecten 2022-2024 worden de capaciteitsmiddelen verdeeld over de onderwijsnetten volgens de verdeelsleutel van OD II.

De selectie van capaciteitsprojecten kan op die manier binnen de onderwijsnetten gebeuren, maar steeds in afstemming met de lokale onderwijsverstrekkers en de gemeenten met de grootste te verwachten tekorten.

Door niet langer het nastreven van een toepassing van de verdeelsleutel van OD II op niveau gemeente maar op niveau onderwijsnet als uitgangspunt te nemen bij de selectie van capaciteitsprojecten, wordt een meer efficiënte aanwending van scholenbouwmiddelen gefaciliteerd. Het kan lokaal immers aangewezen zijn, om in de ene gemeente of onderwijszone meer middelen toe te wijzen aan projecten van het ene net en in een andere gemeente of onderwijszone aan projecten van het andere net.

Indien er veel nieuwe gemeenten zijn waar de scholen in de periode 2022-2024 in aanmerking zullen komen voor de capaciteitsmiddelen kan aanvullend ook bekeken worden of er bijvoorbeeld een mogelijkheid is om een neutrale coördinator op niveau onderwijszone aan te stellen.

Bij de verdeling van de capaciteitsmiddelen tussen basisonderwijs en secundair onderwijs wordt uitgegaan van de grootste tekorten secundair onderwijs op het niveau van de onderwijszone en de grootste tekorten basisonderwijs op het niveau van de gemeente. Daarbij wordt ook gekeken naar netto uitgaande en netto inkomende pendelstromen. Het zwaartepunt van de te verwachten tekorten in het secundair onderwijs situeert zich in schooljaar 2024-2025 in de Vlaamse Rand.

Met de toewijzing van 360 miljoen euro capaciteitsmiddelen (2020-2024) kunnen tegen schooljaar 2024-2025 alvast de grootste te verwachten tekorten weggewerkt worden in de onderwijszones en gemeenten die daar het meest nood aan zullen hebben.

Bij de verdeling van de capaciteitsmiddelen 2022-2024 kunnen de onderwijsverstrekkers, waar dat wenselijk is, anticiperen op de te verwachten capaciteitsbehoeften in het buitengewoon onderwijs, door bijvoorbeeld prioriteit te geven aan de verdere uitbouw van bestaande campussen of de oprichting van nieuwe campussen waar zowel gewoon als buitengewoon onderwijs een aanbod hebben.

[OD 2.4 – Verdeling capaciteitsmiddelen 2025-2027](#)

Er zal in 2020 bekeken worden onder welke vorm een actualisatie van de capaciteitsmonitor tot stand kan komen zowel in 2021 als in 2024. De eerstvolgende bevolkingsvooruitzichten bij Statistiek Vlaanderen zijn gepland voor maart 2021 en maart 2024.

De grootteorde van de nood aan capaciteitsmiddelen in de periode 2025-2027 kan voor verschillende onderwijsniveaus eventueel al een eerste keer na de selectie van de capaciteitsprojecten 2022-2024 indicatief ingeschat worden.

[OD 2.5 – Strikte opvolging realisatie extra plaatsen](#)

Bij de toekenning van de nieuwe capaciteitsmiddelen vanaf 2021 verwachten we van de onderwijsverstrekkers die middelen toegewezen krijgen, een verklaring dat ze de bijkomende plaatsen op basis van die middelen, zo snel mogelijk zullen realiseren. Er dienen daartoe ook realistische plannings gehanteerd te worden voor de realisatie van projecten.

De toekenning van de overheidsmiddelen blijft uiteraard ook zoals steeds gekoppeld aan de projecten en is voorwaardelijk in die zin dat middelen slechts worden vastgelegd en uitbetaald in functie van de realisatie van de projecten. Samen met AGION en het GO! zorgt het departement Onderwijs voor een jaarlijkse update van de stand van zaken van de realisatie van de extra plaatsen op basis van de toegekende middelen. Indien lokale taskforces en/of concrete projecten in gebreke blijven, zal er in overleg met de minister van Onderwijs worden bekeken of deze middelen elders kunnen worden ingezet. Dit geldt voor alle capaciteitsmiddelen die werden toegekend sinds het jaar 2010.

OD 2.6 – Onderzoek naar de mogelijkheid van een voorkooprecht ten bate van schoolbesturen in capaciteitsgebieden

Beleidsmatig gaat er aandacht uit naar hoe omgegaan wordt met schoolinfrastructuur gezien de grote noden, de beschikbare budgetten en de capaciteitsproblemen waarmee men geconfronteerd wordt. Zoals bekend is er een specifieke en diverse eigendomssituatie in het onderwijsveld m.b.t. de schoolgebouwen. Zo zijn bij het gesubsidieerd vrij onderwijs niet alle inrichtende machten eigenaar. In vele gevallen is er een derde (bv. congregatie, vzw) die eigenaar is van het onroerend goed, die vervolgens een zakelijk recht geeft aan het schoolbestuur. Bij het gesubsidieerd officieel onderwijs, zijn dan weer de steden, gemeentes en provincies meestal zelf eigenaar. En het GO! is ook zelf autonoom eigenaar van haar eigen patrimonium.

Precies omwille van de nood aan een goed onderwijspatrimonium, en de publieke middelen die hierin worden geïnvesteerd, is het belangrijk dat we de kans kunnen bieden dat de onderwijsbestemming van schoolgebouwen bewaard blijft voor scholen die nood hebben aan infrastructuur. Vooraleer onderwijsgebouwen zouden verkocht worden en daarbij hun bestemming zouden verliezen, dient onderzocht te worden hoe we maximaal de opportuniteiten voor het behoud van bestemming kunnen optimaliseren.

Daarnaast is het in steden soms niet evident om beschikbare gronden of panden te vinden om scholen uit te breiden of nieuwe scholen te vinden. Om te vermijden dat voor deze gronden of panden exuberante prijzen worden gevraagd door promotoren, is het daarom eveneens aangewezen het voorkooprecht voor onderwijsinstellingen te onderzoeken, binnen strikte geografische grenzen.

SD3: Alternatieve financiering van schoolinfrastructuur

Gezien de uitdagingen in schoolinfrastructuur is het geen verantwoorde optie om enkel maar via de klassieke, reguliere investeringen te werken. Alternatieve financiering heeft in het verleden al bewezen op zeer grote interesse te kunnen rekenen van de scholen en heeft ook geleid tot concrete realisaties. Het DBFM-programma Scholen van Morgen heeft onmiskenbaar een belangrijke invloed gehad op hoe we omgaan met en investeren in schoolinfrastructuur. Het evaluatieverslag leerde ons de positieve houding van de individuele scholen en het belang van rekening te houden met niet enkel de oplevering van een schoolgebouw, maar ook te denken op lange termijn met aandacht voor de onderhoudscomponent en de kwaliteit van het gebouw te bewaken gedurende 30 jaar.

Daarom zorgen we voor de volledige realisatie van Scholen van Morgen en voeren we het huidig projectspecifiek DBFM-programma uit. We plannen een bijkomende totale investeringsgolf via alternatieve financiering van om en bij 1 miljard euro waarbij we nagaan op welke wijze we beschikbare spaargelden kunnen mobiliseren voor de financiering van nieuwe DBFM-projecten.

Daarnaast zorgen we voor een periodieke oproep voor huursubsidies en huurfinanciering en onderzoeken we voor het GO! op welke wijze ze leningen kunnen afsluiten voor hun infrastructuurwerken.

OD 3.1 - Verder inzetten op de volledige uitvoering van Scholen van Morgen

In de afgelopen jaren werd met het DBFM-programma Scholen van Morgen een nooit geziene investering in scholenbouw in de praktijk uitgevoerd. In de periode 2013-2018 werd een globaal bedrag van 1.017.126.012 euro (exclusief btw) aanbesteed via dit DBFM-programma. Hiermee heeft de Vlaamse Regering via dit initiatief de investeringen in scholenbouw in de periode 2012-2018 met 48,6% verhoogd.

De DBFM-vennootschap Scholen van Morgen is verantwoordelijk voor de financiering van het ontwerp, de bouw en het 30-jarig eigenaarsonderhoud van de schoolinfrastructuur. De uitvoering van het ontwerp (ontwerpproces tot bouwvergunning) en vervolgens de bouw met het onderhoud worden in concurrentie gesteld in overeenstemming met de wetgeving op de overheidsopdrachten. Het onderhoud is verplicht geïntegreerd in de aanbesteding van de bouw om de kwaliteit van de schoolgebouwen te verhogen. De aannemer is daarom niet enkel verantwoordelijk voor de bouw, maar ook voor het 30-jarig preventief en correctief onderhoud en dus de goede staat van het gebouw. De coördinatie en het projectmanagement is in handen van een afgevaardigd bouwheer die de scholen ontzorgt van hun bouwopdrachten.

Via Scholen van Morgen wordt een ander type school gebouwd dan in het reguliere systeem het geval is. De DBFM-projecten zijn gemiddeld immers groter en hebben vooral betrekking op nieuwbouw, terwijl het merendeel van de projecten in de reguliere uitvoering betrekking heeft op renovaties en kleinere gebouwen.⁶ Door het verschillende bouwprogramma zijn beide uitvoeringsvormen erg complementair.

Alle 182 individuele schoolbouwprojecten binnen het DBFM-programma 'Scholen van Morgen' worden tegen 2022 volledig uitgevoerd.

⁶ Uit de analyse van het bouwprogramma blijkt dat DBFM-projecten een gemiddelde bouwoppervlakte hebben van 3.892 m² en voor 88% nieuwbouwprojecten betreffen. Het merendeel van de projecten in de reguliere uitvoering zijn renovaties en omvatten een veel kleinere bouwoppervlakte (gemiddeld 1.896 m²). Zie voor een nadere gedetailleerde analyse van het bouwprogramma: Evaluatie Scholen van Morgen, AGION (2019), pagina 44 en verder. Raadpleegbaar op: <https://www.agion.be/evaluatierapport-scholen-van-morgen>.

In deze legislatuur worden de laatste 21 projecten opgeleverd. Deze projecten vertegenwoordigen een totale investeringskost van 268,9 miljoen euro inclusief btw. Onder deze projecten vallen onder meer de laatste fase van de Campus Cadix te Antwerpen en grote nieuwbouwprojecten voor het VTI te Brugge, Katholieke Centrumscholen & Technicum te Sint-Truiden en Technische campus Blue Gate te Antwerpen. De meeste opleveringen gebeuren in 2021. Eind 2022 wordt de laatste 'School van Morgen' opgeleverd.

In september 2019 werd het uitgebreid officieel evaluatieverslag van het programma 'Scholen van Morgen' gepubliceerd door AGION. Hieruit blijkt onder meer dat de individuele scholen een grote algemene tevredenheid ervaren over het DBFM-programma en ze hun deelname aan het programma als een meerwaarde zien. De concrete lessen en ervaringen uit dit onderzoek worden meegenomen bij het uitwerken van nieuwe DBFM-programma's.

[OD 3.2 - Uitvoering van huidig projectspecifiek DBFM-programma](#)

De meer kleinschalige projectspecifieke DBFM-overeenkomsten, waarvan de eerste voorbereiding werd aangevat in de vorige legislatuur, zetten we de komende jaren verder in de markt en laten we effectief uitvoeren. Dit huidig programma heeft een geraamde investeringswaarde van 550 miljoen euro en omvat 40 schoolbouwprojecten verspreid over 12 clusters, bestaande uit 1 of meerdere projecten. Per cluster wordt een afzonderlijke aanbestedingsprocedure gelanceerd. De schoolbesturen van het gesubsidieerd onderwijs hebben voor het voeren van de zogenaamde selectiefase steeds een mandaat gegeven aan AGION. Het GO! staat, conform de bevoegdheden van de Raad van het GO!, zelf in voor de selectiefase.

De schoolbesturen zijn in dit programma rechtstreeks betrokken. Bij deze betrokkenheid hoort de nodige verantwoordelijkheid en inspanning van het schoolbestuur zelf. De inrichtende machten zijn als aanbestedende overheid namelijk zelf verantwoordelijk voor het aanduiden van de private partner. We bieden hen via AGION en een projectbureau waarin de onderwijsnetten zijn vertegenwoordigd ondersteuning aan tijdens de aanbestedingsprocedure van hun cluster. In 2020 wordt met het uitsturen van de bestekken voor de eerste clusters de zogenaamde gunningsfase van de aanbestedingen opgestart. De eerste opleveringen voorzien we tijdens deze legislatuur vanaf 2023.

De reeds opgedane ervaringen bij de realisatie van het huidig projectspecifiek programma worden meegenomen bij het uitwerken van nieuwe DBFM-programma's.

[OD 3.3 - Nieuwe DBFM-programma's](#)

Scholen blijken tevreden over de tot nu toe gerealiseerde DBFM-projecten. Dit bleek duidelijk uit de onafhankelijke bevraging die AGION liet uitvoeren door het onderzoeksbureau Ipsos (voorheen GfK Social and Strategic Research, GfK SSR) in het kader van de evaluatie van het programma van Scholen van Morgen.

Deze algemene tevredenheid van de scholen bleek consistent over alle onderwijsniveaus en schooltypes heen en betreft alle fases van het project. De tevredenheid kan gelinkt worden aan enkele sterke punten van DBFM die door de schoolbesturen aangehaald werden in voormeld onderzoek en waarin DBFM zich positief onderscheidt van het reguliere systeem: de snelheid van de bouwfase, de ontzorging en ondersteuning door professionele partners in alle fases van het project, het gewaarborgd onderhoud op een termijn van 30 jaar en de afwezigheid van een wachtlijst.

De deelnemende scholen zien een positieve impact van het DBFM-bouwproject op hun pedagogisch project, de kwaliteit van het onderwijs, het leerlingenaantal, de jobtevredenheid van de leerkrachten, de tevredenheid van de leerlingen en de kwaliteit van de lessen. De geïnterviewde

scholen wijzen ook op een betere integratie van de gebouwen met nieuwe leersystemen en een grotere visibiliteit van de school omwille van de opvallende architectuur. De gebruikers van de nieuwe schoolgebouwen beoordelen de vormgeving, functionaliteit, toegankelijkheid en comfort van de nieuwe gebouwen positief.

Een ander opmerkelijk aspect van de nieuwe DBFM-schoolgebouwen, dat bevestigd wordt door zowel de schoolbesturen als de leerkrachten en leerlingen, betreft een verbeterde multifunctionaliteit. De verbeterde multifunctionaliteit vertaalt zich in een grotere beschikbaarheid voor buitenschoolse activiteiten (d.w.z. door externe partijen).

Vertrekkende vanuit deze tevredenheid zorgen we voor een opstart van nieuwe DBFM-programma's gebaseerd op lessen uit bestaande programma's. We focussen ons daarbij in eerste instantie bij voorkeur op de nieuwbouwprojecten van de reeds bestaande investeringsbehoeften en wachtlijsten.

We plannen deze legislatuur een bijkomende totale investeringsgolf van zo'n 1 miljard euro voorlopig verspreid over 3 delen van een gelijkaardige omvang die door de Vlaamse Regering in de markt zullen worden gezet. Dit uiteraard steeds mits positief advies van de statistische instanties. In de huidige marktomstandigheden correspondeert hiermee een geraamd jaarlijks bedrag aan toelagen voor beschikbaarheidsvergoedingen van in totaal 75 miljoen euro per jaar. Hiervoor wordt een nieuw decreet opgemaakt.

Deze nieuwe grootschalige investeringsimpuls bouwt verder op de ervaringen van de 2 lopende DBFM-programma's en tracht de beste punten van beide beleidsinitiatieven te verenigen volgens de noden van de inrichtende macht:

- de maximale ontzorging van de schoolbesturen en de programma-aanpak van Scholen van Morgen enerzijds, waarbij een private partner een ruimer portfolio aan DBM-projecten moet afwerken. De uitwerking van dit portfolio wordt toevertrouwd aan een private partner die de financiering aanreikt, de projecten uitwerkt tot aanbestedingsklare projecten en deze tenslotte in de markt zet;
- en de meer klassieke PPS-uitvoering, waarbij een zogenaamde DBM-partner onmiddellijk verantwoordelijk is voor alle fasen van het project, van het projectspecifieke DBFM-programma anderzijds. De DBM-partner krijgt vanaf de beginfase van het project de kans om zijn expertise in te brengen zodat kostenbesparingen kunnen gerealiseerd worden en de planning van ontwerp en bouw beter op mekaar kunnen worden afgestemd.

[OD 3.4 - We gaan na op welke wijze we beschikbare spaargelden kunnen mobiliseren voor de financiering van nieuwe DBFM-projecten](#)

Om de beschikbare spaargelden te mobiliseren, maatschappelijk verantwoorde investeringsalternatieven aan te bieden en de betrokkenheid van burgers op hun beurt te stimuleren, onderzoeken we in welke mate we een beroep kunnen doen op de particuliere spaarders voor de financiering van nieuwe DBFM-projecten.

Dergelijke private investeringsprojecten worden gefinancierd door beroep te doen op het eigen kapitaal van het zogenaamde DBFM-consortium en door beroep te doen op lange termijnleningen bij banken, verzekeraars of andere financiers. De te betalen marktrente op deze leningen is in de huidige marktomstandigheden zeer laag zodat het weinig zin heeft om deze financiering via de fondsen van particuliere spaarders te laten verlopen. Particuliere spaarders zullen immers weinig

belangstelling hebben in deze erg lage rendementen die bovendien risicodragend zijn. De terugbetaling van de leningen wordt immers niet gewaarborgd door de Vlaamse overheid.

Om particuliere spaarders toch te betrekken in de financiering van DBFM-projecten zullen we onderzoeken in welke mate hun fondsen kunnen gebruikt worden om deel te nemen in de kapitaalparticipatie van toekomstige DBFM-vennootschappen. Zo kan er aan gedacht worden om de DBFM-consortia te verplichten een deel van hun kapitaal open te stellen voor de particuliere belegger van het ogenblik dat de scholen gebouwd zijn. Op dat moment is het bouwrisico afgelopen en kan er gedurende de beschikbaarheidsperiode een marktconform rendement aan de particulier geboden worden voor deze aandelen van de DBFM-vennootschappen.

[OD 3.5 - Periodieke oproep huursubsidies en huurfinanciering](#)

We zetten verder in op de mogelijkheid om schoolbesturen ruimte voor bijkomende plaatsen te laten huren en voorzien hiervoor de nodige middelen.

Sinds 2017 werden reeds vier oproepen gelanceerd waaruit een interesse bleek bij inrichtende machten. Het systeem van huursubsidies biedt immers een alternatief voor de huidige subsidiemogelijkheden, zeker bij specifieke noden en concrete mogelijkheden, zoals bij projecten waarin verschillende partners betrokken zijn en dit tot complexe eigendomsverhoudingen zou leiden.

De Raad van het GO! kan in het kader van haar autonomie zelf beslissen om al dan niet een deel van de haar toebedeelde middelen uit de Vlaamse begroting in te zetten voor de financiering van huurcontracten. Schoolbesturen uit het gesubsidieerd onderwijs krijgen de mogelijkheid om huursubsidieaanvragen in te dienen op structurele periodieke oproepen die AGION zal organiseren. Binnen het bestaande reglementair kader wordt daarbij de focus gelegd op de huur van extra infrastructuur in capaciteitsgebieden en de realisatie van dringende vervangingsinvesteringen, de huur op lange termijn en het multifunctioneel gebruik van deze infrastructuur.

In 2020 evalueren we de in het verleden gelanceerde huursubsidieoproepen en zorgen we desgevallend voor een bijsturing van het reglementair kader. Vanaf 2021 wordt jaarlijks een oproep inzake huursubsidieprojecten voor het gesubsidieerd onderwijs gelanceerd door AGION. Bij deze oproepen wordt de nadruk gelegd op de huur van extra infrastructuur in capaciteitsgebieden, de huur op lange termijn en het multifunctioneel gebruik van deze infrastructuur. Het GO! zal dezelfde uitgangspunten hanteren bij het aangaan van nieuwe huurcontracten.

[OD 3.6 - Leningen voor het GO!](#)

We onderzoeken voor het GO! op welke wijze ze leningen kunnen afsluiten voor hun infrastructuurwerken.

Het patrimonium van het GO! is eigendom van de Vlaamse overheid in brede zin. Door te voorzien in mogelijkheid tot lenen, kan het GO! de verdere aftakeling van het patrimonium sneller tegengaan. Hierdoor kunnen er op kortere termijn met een deel van de dotatie die het GO! ontvangt voor infrastructuur, meer projecten worden opgestart en gefinancierd. Op langere termijn bewaken we dat niet alle middelen voor schoolinfrastructuur dienen om leningen af te betalen want dan kan er voor nieuwe noden geen oplossing geboden worden.

Het GO! kan op eigen verantwoordelijkheid alternatieve pistes voor DBFM binnen het GO! onderzoeken waarbij de ESR-neutraliteit voor de Vlaamse begroting moet gegarandeerd blijven binnen het ESR-kader zoals het vandaag van toepassing is. De ESR-neutraliteit zal steeds worden afgetoetst via de geijkte kanalen zoals het INR, EUROSTAT,

SD4: Evolueren naar multifunctionele infrastructuur

Demografische ontwikkelingen en de beperkte ruimte in Vlaanderen en Brussel zetten aan tot het effectief delen van schoolinfrastructuur. Maar ook de budgettaire context dwingt ons om de geïnvesteerde scholenbouwmiddelen zo efficiënt mogelijk in te zetten en zo goed mogelijk te laten renderen. Schoolgebouwen van de toekomst moeten daarom ook multifunctioneel zijn.

We kiezen daarom bij voorkeur voor de principiële verplichting voor de openstelling van schoolinfrastructuur. De substantiële investeringen van de overheid in schoolinfrastructuur brengen met zich mee dat we er van uit gaan dat de bereidheid tot de openstelling van schoolinfrastructuur een voorwaarde moet worden voor de investeringsmiddelen. In de praktijk is openstelling al lang niet meer een uitzonderlijke situatie. We moeten dan ook verder gaan op die ingeslagen weg en opteren ervoor om beleidsmatig een principiële verplichting te hanteren.

De principiële verplichting zal blijven gepaard gaan met informering en sensibilisering zoals die nu al gebeurde. Alle mogelijke organisatoren moeten zich bewust zijn van het nut en de meerwaarde van multifunctionaliteit en multifunctioneel gebruik. Het beantwoordt de nood aan ruimte en kwalitatieve infrastructuur. Het realiseren van multifunctionaliteit zorgt er voor dat de infrastructuur meer tot volledig kan benut worden en de lokale gemeenschap er gebruik van kan maken voor allerlei activiteiten die ruimte vereisen. Dit kan bereikt worden door sensibilisering.

Deze sensibilisering is niet enkel gericht naar onderwijsinstellingen, maar ook naar lokale besturen en voorzieningen in andere domeinen zoals welzijn, sport, werk, cultuur en wonen. AGION publiceerde recent een onderzoeksrapport 'Multifunctionele Onderwijsinfrastructuur'. Het rapport is het resultaat van een studie van 14 concrete projecten van multifunctionele onderwijsinfrastructuur en andere inspirerende praktijkvoorbeelden ter zake. Het onderzoeksrapport heeft tot doel om te leren uit de praktijk en multifunctioneel gebruik meer te faciliteren.

We voorzien ook in een versnelde subsidie door AGION voor bouwprojecten waarbij infrastructuur wordt gerealiseerd die zal worden gebruikt over de netten heen. Het GO! onderzoekt bij nieuwbouwprojecten telkens de mogelijkheden voor multifunctioneel gebruik. De realisatie van meer multifunctionaliteit en specifiek ook buitenschools benutten van onderwijsinfrastructuur vereist dat alle mogelijke organisatoren ook goed geïnformeerd zijn over de betekenis, mogelijkheden en gevolgen van multifunctioneel gebruik.

Kinderen en jongeren hebben bovendien nood aan fysieke ruimte. Zowel binnen als buiten de schooluren. Een bewegingsvriendelijk schoolplein draagt ertoe bij dat leerlingen zich beter kunnen concentreren, en het is ook positief voor hun gezondheid en welbevinden.

We willen met concrete acties de drempels voor onderwijsinstellingen (zoals organisatorische, technische en psychologische barrières) wegnemen en onderwijsverstrekkers aanmoedigen om hun bestaande schoolspeelplaatsen buiten de schooluren, tijdens het weekend en in schoolvakanties open te stellen voor andere gebruikers.

We stimuleren scholen om hun schoolspeelplaatsen gevarieerd in te richten met aandacht voor groen en beweging.

[OD 4.1 - Principiële verplichting voor openstelling schoolinfrastructuur](#)

Vandaag is onderwijsinfrastructuur al in vele steden en gemeenten toegankelijk buiten de schooluren. Desondanks blijft het aantal uren multifunctioneel gebruik van onderwijsinfrastructuur vaak slechts beperkt. Schoolinfrastructuur heeft gemiddeld 50

beschikbare uren per week in schoolperiodes, buiten de normale schooluren. De resultaten uit onderzoek van AGION wijzen op gemiddeld 18 uur per week buitenschools gebruik.

We willen het buitenschools gebruik van de schoolgebouwen maximaliseren. Schoolgebouwen die voor het grootste deel worden gerealiseerd met middelen van de Vlaamse Gemeenschap dienen zoveel als mogelijk te worden open gesteld. De openstelling maken we principieel verplicht voor de ruimten en gebouwonderdelen die zich in alle redelijkheid kunnen lenen tot openstelling na de schooluren. We denken hierbij bijvoorbeeld aan polyvalente ruimten en sporthallen. We nemen deze principiële verplichting op in een passend decretaal kader dat maximaal oog heeft voor de praktische haalbaarheid en de organisatorische gevolgen waarbij er ook aandacht is voor situaties waar de openstelling omwille van specifieke en gemotiveerde redenen niet mogelijk zou zijn.

OD 4.2 - Multifunctioneel gebruik buiten de schooluren verder stimuleren

Om het belang en de opportuniteiten van het multifunctioneel gebruik van de infrastructuur buiten de schooluren verder te duiden voeren we, bij alle stakeholders, verder promotie rond de bevindingen van het rapport Multifunctionele Onderwijsinfrastructuur. We vertalen de tips & tricks in een handige folder en bieden een soort “startpakket” multifunctionaliteit (voorbeelddocumenten ed.). Zoals hoger vermeld maken we goede schoolvoorbeelden bekend. De best-practices rond multifunctionaliteit nemen we mee op in deze verzameling.

We zetten verder in op samenwerking met andere beleidsdomeinen en stimuleren hen om naar het voorbeeld van onderwijs om geen of zo weinig mogelijk eigen bouwtechnische normen of vereisten op te nemen in de eigen sectorale regelgeving die het gedeeld gebruik van infrastructuur kunnen belemmeren. Op die manier worden mogelijke hinderpalen voor multifunctioneel gebruik van gebouwen vermeden.

We moedigen scholen voor eigen gebruik aan om een “bezettingsmatrix” te maken die een inzicht geeft in het gebruik en periodieke leegstand van de lokalen, zowel binnen als buiten de schooluren. Op die manier vergroot het inzicht van de scholen in de opportuniteiten voor (bijkomende) multifunctionele openstelling.

Bij nieuwbouwprojecten moedigen we via de scholenbouwguids scholen aan om te bouwen met het oog op multifunctioneel gebruik. Dit multifunctioneel gebruik van schoolinfrastructuur veroorzaakt niet noodzakelijk een hogere kostprijs. Vergelijkend kostprijsonderzoek van de DBFM-scholen met gemeenschapsgebruik en zonder gemeenschapsgebruik, toont dat de bouwkost ongeveer hetzelfde is⁷. Een bepalende factor voor de kosten is in welke mate er bij aanbesteding van een nieuwbouwproject rekening gehouden wordt met multifunctioneel gebruik. Idealiter wordt de bezettingsmatrix van een school volledig ingevuld vóór aanbesteding van het project. Het vroegtijdig detecteren van de noden en potentiële partners en gebruikers is dus cruciaal.

We stimuleren publiek-publieke samenwerking en het samen investeren met andere openbare, private investeerder en gebruikers in bv. bepaalde delen van onderwijsgebouwen zoals een sporthal en andere multifunctionele ruimten zodat een win-win situatie wordt gecreëerd.

Voor de bouw van school- en sportaccommodaties die zullen worden gedeeld met het deeltijds kunstonderwijs, sportverenigingen, jeugdwerk, cultuurverenigingen, welzijnsinstellingen en lokale besturen, onderzoeken we of er versneld subsidie of financiering kan toegewezen worden. AGION onderzoekt dit voor de subsidiedossiers die werden ingediend door de inrichtende machten van

⁷ Voor de opgeleverde projecten van Scholen van Morgen ligt de bouwkost van scholen met gemeenschapsgebruik gemiddeld slechts 0,92% hoger. Zie voor een nader overzicht: De schoolgebouwen van de toekomst. Multifunctionele Onderwijsinfrastructuur (AGION 2019). Raadpleegbaar op: <https://www.agion.be/onderzoek-multifunctionele-onderwijsinfrastructuur>.

het gesubsidieerd onderwijs en het GO! onderzoekt bij elke bouw van schoolsportinfrastructuur een mogelijke samenwerking en cofinanciering met andere partners. Er wordt een maximaal dubbelgebruik nagestreefd met kunstonderwijs, volwassenonderwijs en andere mogelijke partners.

[OD 4.3 - Versneld subsidie of financiering voor bouwprojecten waarbij infrastructuur wordt gerealiseerd die zal worden gebruikt over de netten heen](#)

Ook het delen van onderwijsinfrastructuur over de netten heen dient te worden gestimuleerd. De infrastructuur kan mogelijk optimaler worden ingezet indien deze gedeeld kan worden tussen verschillende scholen. We willen dan ook gezamenlijke projecten over de netten heen stimuleren.

We vragen aan AGION en GO! om versneld subsidie of financiering toe te kennen aan infrastructuurprojecten die, na nieuwbouw of verbouwing, door verschillende onderwijsnetten (vrij, gemeentelijk, provinciaal, het GO!) gezamenlijk wordt gebruikt. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om polyvalente zalen, sporthallen of speelplaatsen. We kijken hiervoor in de eerste plaats naar reeds bij AGION ingediende subsidieaanvragen.

[OD 4.4 - Projectoproepen lanceren voor het openstellen van schoolgebouwen en speelplaatsen/sportpleinen](#)

De voorbije legislatuur vonden er reeds drie oproepen plaats met het oog op het openstellen van schoolsportinfrastructuur, en dit in een nauwe samenwerking tussen de beleidsdomeinen Onderwijs en Sport. Op deze oproepen kwam massaal reactie vanuit de scholen, waardoor een vervolgtraject aangewezen is. Ook op vlak van (heraanleg van) schoolspeelplaatsen werden verschillende succesvolle initiatieven opgezet. In overleg met Sport Vlaanderen, lanceren we in 2021 en 2022 projectoproepen voor het openstellen van schoolinfrastructuur en/of speelplaatsen/sportpleinen, naar analogie met deze eerdere oproepen. We onderzoeken of projectoproepen voor het openstellen van schoolinfrastructuur ook mogelijk zijn in overleg met de beleidsdomeinen Cultuur, Jeugd en Welzijn. We stimuleren en sensibiliseren scholen om speelplaatsen zo in te richten dat ze aanzetten tot bewegen en ze veilig kunnen opengesteld worden voor de buurt en voor jeugdbewegingen, sportclubs en de bredere lokale gemeenschap. We blijven tenslotte initiatieven van andere entiteiten rond openstelling en heraanleg van speel/sportterreinen ondersteunen.

[OD 4.5 - Uitbouwen van de opleidingsinfrastructuur volgens het model van open campussen](#)

We stimuleren de uitbouw van opleidingsinfrastructuur volgens het model van “open campussen” waarbij partners van de school zich in elkaars nabijheid situeren op een campus met verschillende gebouwen en multifunctioneel ruimtegebruik. We informeren en sensibiliseren via gerichte acties scholen, lokale besturen en actoren uit de domeinen sport, jeugd, cultuur, wonen en welzijn.

Er wordt versneld subsidie toegekend voor de bouw van zogenaamde “open campussen”. De benutting van deze infrastructuur wordt geoptimaliseerd door ze open te stellen voor verschillende publieke en private opleidings- en onderwijsverstreckers en ondernemingen en dit in overleg met het bedrijfsleven.

SD 5 Zorgen voor infrastructuur met aandacht voor klimaat, duurzaam bouwen en effectieve leeromgevingen

De Europese richtlijn energiestaat van gebouwen bepaalt dat vanaf 2021 alle nieuwe schoolgebouwen bijna-energie neutraal (BEN) moeten zijn. Vanaf 2021 zullen er met andere woorden vele BEN-scholen worden gebouwd.

BEN-gebouwen verbruiken weinig energie voor verwarming, ventilatie, koeling en warm water. De energie die nog nodig is, wordt uit groene energiebronnen gehaald.

Naast de Europese richtlijn heeft ook de Vlaamse Regering in 2019 een klimaatbeleid en -strategie ontwikkeld. Eind 2019 zijn er twee "klimaatplannen" goedgekeurd: Het Vlaams Klimaat- en energiebeleidsplan 2021-2030 en de Vlaamse Klimaatstrategie 2050. De Vlaamse Klimaatstrategie 2050 beschrijft de ambitie om het bestaande niet-residentiële gebouwenpark (o.a. scholen) tegen 2050 volledig koolstofneutraal te maken voor verwarming, sanitair warm water, koeling en verlichting.

Op lange termijn wil men het gebouwenpark volledig klimaatneutraal maken, waarbij niet alleen gekeken wordt naar het reduceren van de directe emissies, maar ook op het reduceren van de indirecte koolstof- en materialenvoetafdruk van ons gebouwenpark. Klimaatneutraal betekent dat bepaalde activiteiten (al dan niet binnen een bepaald gebied of op een bepaalde plek) geen positief of negatief effect hebben op het klimaat.

Het is verder belangrijk om te benadrukken dat een CO₂-neutraal of energieneutraal gebouw geen synoniem is voor een duurzaam gebouw. Bij die begrippen wordt doorgaans enkel rekening gehouden met het gebouw gebonden energieverbruik.

Een duurzaam gebouw heeft aandacht voor veel meer dan het energieverbruik alleen: duurzaam ruimtegebruik, duurzame mobiliteit, duurzaam afvalbeleid, sociale duurzaamheid, duurzaam watergebruik, enz. De CO₂-neutraliteit is slechts een van de verschillende aspecten die men moet uitwerken om een duurzaam gebouw te krijgen.

We lanceren een projectoproep voor de realisatie van klimaatneutrale scholen en bekijken hoe we de aandacht voor het klimaat meer kunnen inbedden in de subsidie- en financieringsvoorwaarden.

We moedigen het gebruik van tools aan in verband met duurzaamheid. Een visie op wat duurzaam bouwen in de brede zin is, vinden we in het GRO, het duurzaamheidsinstrument ontwikkeld door het Facilitair Bedrijf van de Vlaamse Overheid.

Dankzij een schoolgebouwendgids zorgen we voor een praktische gids voor duurzame scholenbouw om de scholen te helpen/te begeleiden in het bouwproces.

Daarnaast faciliteren we energie-investeringen en duurzaamheid door bv. renteloze leningen en ESCO's.

Energetische renovatie van het bestaande gebouwenpark draagt bij tot de Vlaamse energie- en klimaatdoelstellingen. Daarom hebben we ook aandacht voor de renovatiegraad in schoolinfrastructuur.

[OD 5.1 - Pilootprojecten klimaatneutrale scholen.](#)

We stimuleren scholen om richting circulaire gebouwen te evolueren. Circulair bouwen is de toepassing van de circulaire economie in de bouwwereld. In een circulaire economie wordt getracht om kringlopen te sluiten. Materialen en producten worden zo veel mogelijk hergebruikt en telkens weer in omloop gebracht, zonder dat ze aan waarde en functionaliteit verminderen. De in- en uitstroom worden zo tot het minimum herleid. Door materialen of (delen van) gebouwen zo veel mogelijk te hergebruiken vermijden we de uitputting van grondstoffen, reduceren we de afvalberg en verlagen we het energieverbruik tijdens het productie- en bouwproces en daarmee de CO₂-uitstoot. Circulair bouwen kan voor scholen best interessant zijn: in een circulair gebouw met voldoende aandacht aan flexibiliteit kan gemakkelijker tegemoet gekomen worden, aan de veranderende onderwijsneden, het herbestemmen van lokalen en gebouwen en het eenvoudiger inspelen op demografische tendensen.

We bouwen verder op de ervaringen met de pilootprojecten passiefscholen om schoolbesturen te sensibiliseren voor nog meer energiezuinige en duurzame schoolgebouwen. We breiden het pilootproject passief uit met een proefproject rond de realisatie van klimaatneutrale schoolinfrastructuur. We lanceren dan ook een oproep om enkele klimaatneutrale schoolgebouwen te realiseren verspreid over de verschillende onderwijsnetten. De meerkosten die hieruit voortvloeien worden volledig gedragen door de Vlaamse overheid.

Ook het GO! zal een pilootproject klimaatneutrale school opstarten.

[OD 5.2 - Aandacht voor het klimaat in de subsidie- en financieringsvoorwaarden](#)

We onderzoeken of bijkomende (rendabele) inspanningen (bovenop de bestaande energieprestatieregelgeving) inzake hernieuwbare energie zoals het plaatsen van zonnepanelen, de aanleg van groendaken of de vergroening van speelplaatsen als voorwaarden kunnen worden opgelegd in het geval van nieuwbouw of substantiële renovatie.

[OD 5.3 - Aanmoedigen gebruik van tools in verband met duurzaamheid](#)

Om duurzaamheid in schoolinfrastructuur op een gestructureerde manier verder te stimuleren, moedigen we scholen aan om "GRO" te gebruiken. Het GRO is een duurzaamheidsinstrument ontwikkeld door het Facilitair Bedrijf van de Vlaamse overheid. Het Facilitair Bedrijf van de Vlaamse overheid hanteert deze duurzaamheidsmeter bij alle bouwprojecten onafhankelijk van schaal en functie, om zijn ambitie op het vlak van duurzaamheid en circulair bouwen te realiseren.

De ambitie van GRO is om via een geïntegreerd ontwerpproces tot toekomstgerichte, comfortabele gebouwen te komen waarin sterk wordt ingezet op circulair bouwen. GRO kan voor alle functies gebruikt worden: kantoorgebouwen, toeristische infrastructuur, residentiële gebouwen, gemengde functies,... onafhankelijk van de grootte van een bouwproject. Dit instrument kan als duurzaamheidsmeter ook toegepast worden voor het ontwikkelen van schoolpatrimonium.

Met het oog op het aanmoedigen van het gebruik van tools in verband met duurzaamheid maken we het GRO bekend bij de schoolbesturen en professionelen (architecten, studie bureaus...) door infosessies (i.s.m. het Facilitair Bedrijf, OVSG, Katholiek Onderwijs Vlaanderen en het GO!) over het gebruik en de voordelen die het oplevert, met o.a. praktische voorbeelden en getuigenissen.

We communiceren motiverend en actief over de voordelen die werken met het GRO als duurzaamheidsmeter oplevert.

We gaan na hoe we het gebruik van het GRO kunnen opnemen in de behandeling van de investeringsaanvragen. Het GO! past sinds 1 september 2019 het gebruik van het GRO toe. Het GO! heeft via de Raad de ambitieniveaus bepaald die moeten behaald worden door de scholen.

Het Vlaams Regeerakkoord en het Vlaams Energie- en klimaatplan stellen dat er een gebouwenpas moet komen voor niet-residentiële gebouwen: "*We werken een gebouwenpas uit voor niet-residentiële gebouwen en voeren een energieprestatielabel in.*" In navolging van de woningpas die eind 2018 werd gelanceerd, wordt er een gebouwenpas ontwikkeld die de digitale opslag, raadpleging en uitwisseling mogelijk moet maken van gebouw-, grond- en omgevingsgebonden informatie en aanbevelingen om de energetische prestatie te verbeteren. Deze informatie is belangrijk voor AGION en het GO! alsook voor de individuele schoolbesturen die hierdoor een betere kennis krijgen over hun gebouw.

We volgen de evolutie en verdere ontwikkeling van de gebouwenpas verder op en bekijken maximaal de opportuniteiten voor schoolinfrastructuur.

[OD 5.4 - Ontwikkelen en faciliteren van het gebruik van de scholenbouwgids](#)

Het GRO is een generiek duurzaamheidsinstrument dat geen specifieke richtlijnen of ondersteunende informatie behandelt voor scholenbouw. AGION onderschrijft naast duurzaam bouwen ook het belang van goed bouwheerschap en ontwikkelt aanvullend op het GRO de 'scholenbouwgids'. Deze tool is bedoeld als praktische gids voor duurzame scholenbouw om de scholen te helpen/te begeleiden in het bouwproces (o.a. goed bouwheerschap, masterplanning, projectdefinitie, projectplanning/beheer, programma van eisen, communicatie, etc.)

Het uitgangspunt hierbij is dat het geen bijkomende planlast mag zijn voor de scholen en hun inrichtende machten, maar dat het daarentegen de transparantie vergroot in de complexe opdracht voor inrichtende machten om tot een duurzaam schoolgebouw te komen.

[OD 5.5 - Faciliteren van energie-investeringen en duurzaamheid](#)

We stimuleren onderwijsinstellingen om te investeren in energie-efficiëntie én hernieuwbare energie en bieden hiervoor renteloze leningen aan. Scholen kunnen bij AGION sinds 2020 tot een half miljoen euro (exclusief btw) renteloos lenen voor een periode van 15 jaar voor dergelijke investeringen. Ook bij het GO! kunnen de scholengroepen sinds 2020 een klimaatlening aanvragen. Investeringen in hernieuwbare energie dienen bijvoorbeeld voor zonnepanelen, zonneboiler, warmtepomp, WKK-centrale, windenergie en geothermie. Als het gaat over energie-efficiëntie denkt men aan dak-, vloer, muurisolatie, plaatsen van hoogrendementsglas, vervangen van de stookketel door een hoogrendementsketel, relamping en relighting,... De aanvraagmodaliteit wordt zo laagdrempelig mogelijk gehouden. Daarnaast kunnen de scholen gebruik maken van een aanbod van raamcontracten van het VEB. De leningen leveren ecologische én economische winst op; zowel een daling van de CO₂-uitstoot als de energiefactuur voor de scholen.

We bekijken of de energielening nog verder gericht uitgebreid kan worden tot een klimaatlening waar het doel van het instrument is het koolstofneutraal maken van het schoolgebouwenpatrimonium.

We ondersteunen de schoolbesturen bij het afsluiten van energieprestatiecontracten met ESCO's (Energy Services Company) in overleg met het Vlaams Energiebedrijf (VEB). Het principe van een ESCO is als volgt: door investeringen die de energetische vraag van een gebouw verminderen, vermindert de energiefactuur. Het geld dat zo vrijkomt wordt in eerste instantie gebruikt om de

investeringen terug te betalen. De Energy Services Company gaat een langlopend contract (7 à 10 jaar of langer) aan met de gebouwengebruiker en monitort de energiebesparing. Als men beter doet dan verwacht, is er een bonus waarbij zowel de school als de ESCO winst boekt. Als het minder goed gaat dan gepland, is er een malus waarbij de ESCO een som aan de school overmaakt.

Bij het afsluiten van een ESCO-contract komt heel wat kijken. Het blijft een aanzienlijke investering in tijd, mensen en middelen, met daarbovenop een langdurige contractuele relatie. Om hierbij te faciliteren, biedt het VEB begeleiding aan bij elke stap van het proces door middel van raamcontracten.

Het GO! en AGION zetten in op proefprojecten m.b.t. ESCO's en we bekijken welke lessen hieruit kunnen getrokken worden voor de verdere uitbreiding en facilitering.

We informeren scholen over andere, mogelijke acties om het gebouwenpark te verduurzamen met het oog op de doelstelling van klimaatneutraal bouwen.

[OD 5.6 - Aandacht voor de renovatiegraad](#)

De Vlaamse nieuwbouw wordt elk jaar energiezuiniger. De nieuwbouw vormt echter slechts een klein aandeel van het totale gebouwenpark. Om onze energie- en klimaatdoelstellingen te kunnen realiseren, ligt een grote uitdaging in de energetische renovatie van het bestaande gebouwenpark. Het onderwijs kampt met een verouderd patrimonium waar nog een grote inhaalbeweging nodig is om de doelstelling van een CO₂-neutraal patrimonium tegen 2050 waar te maken. De komende decennia zullen daar, net als deze regeerperiode, bijkomende investeringen nodig zijn om deze inhaalbeweging te bewerkstelligen. We maken verder werk van exacte inschattingen van de investeringen die nodig zijn om het onderwijspatrimonium tegen 2050 CO₂-neutraal te maken. Samen met het VEA bekijken we de mogelijke verdere stappen met betrekking tot de energie- en klimaatdoelstellingen m.b.t. schoolinfrastructuur.

We begeleiden de scholen bij de opmaak van renovatieplannen. Bij een grondige renovatie is het immers belangrijk dat alle uitgevoerde werken kaderen in een weldoordacht stappenplan en dat ze in overeenstemming zijn met een globale visie op het gebouwenpatrimonium. Het stappenplan start vanuit een analyse van de bestaande toestand van de gebouwen, niet alleen op technisch en bouwfysisch vlak, maar ook op het vlak van functionaliteit en gebruik. Daarnaast moet men bepalen wat het gewenste eindresultaat is op het gebied van energie, comfort, functies.... Van daaruit kunnen de maatregelen bepaald worden om tot dit gewenste resultaat te komen.

Het GO! werkt de komende jaren aan geïntegreerde renovatieplannen waarbij rekening wordt gehouden met de lange termijn strategie van de gebouwen en de mate waarin ze investeringswaardig zijn.

Hierbij willen we benadrukken dat de energetische renovatie best hand in hand gaat met een aanpassing van het patrimonium voor het gebruik in het kader van hedendaagse onderwijsdoelstellingen.

Om de klimaatvoetafdruk van niet energiezuinige tertiaire gebouwen te reduceren, bepaalt het Regeerakkoord 2019-2024 dat deze vanaf 2021 uiterlijk vijf jaar na een notariële overdracht in volle eigendom grondig energetisch gerenoveerd worden. In dit kader zal AGION onderzoeken of de subsidievoorwaarden en/of -procedures deze bepaling zouden belemmeren.

[OD 5.7 - Effectieve leeromgevingen](#)

Het is belangrijk dat zowel nieuwe, gerenoveerde als bestaande schoolgebouwen het onderwijs effectief ondersteunen. Het gaat over kwaliteiten die te maken hebben met functionaliteit, belevingswaarde of binnenklimaat, waarvan we kunnen verwachten dat ze een invloed zullen hebben op de kwaliteit van het onderwijs.

In het Referentiekader voor Onderwijskwaliteit (ROK) wordt de infrastructuur vermeld als een van de factoren die de context van de school uitmaken en mee de onderwijskwaliteit bepalen. Goed onderwijs heeft niet alleen met het curriculum te maken maar met een geïntegreerde visie op onderwijsverstrekking, interne en externe relaties, schoolbeleid én infrastructuur ('whole school approach').

De materiële leeromgeving ondersteunt leren en welbevinden door haar ruimtelijke indeling, binnenmilieu en comfort, locatie, ergonomie, de beleving die ze oproept en de uitrusting (incl. ICT en zware didactische apparatuur).

Wat de impact van de ruimtelijke organisatie en uitrusting van het schoolgebouw betreft, hangt veel af van de manier waarop dit als 'hulpbron' wordt gemobiliseerd in de dagelijkse onderwijsverstrekking. Er spelen immers verschillende 'tussenliggende factoren' mee zoals de pedagogische methoden, de relatie tussen leerlingen en leerkrachten, individueel gedrag, de schoolcultuur, de schoolorganisatie, enzovoort. Infrastructurele aanpassingen alleen zijn dus onvoldoende om pedagogische doelen te bereiken, al werken ze wel faciliterend voor scholen en leerkrachten. Het begeleidingsdecreet vestigt extra aandacht op de nood om schoolgebouwen voldoende toegankelijk te maken. De locatie van het gebouw is belangrijk voor de bereikbaarheid, maar ook voor een goede integratie van de school binnen het lokaal sociaal-ruimtelijk weefsel.

Het samen huisvesten van gewoon en buitengewoon onderwijs op de schoolsite biedt mogelijkheden naar aanleiding van het begeleidingsdecreet en het capaciteitsbeleid.

De link tussen infrastructuur en onderwijs vraagt dat degenen die elke dag in de onderwijspraktijk staan volop betrokken worden bij de inrichting en organisatie van de materiële leeromgeving. Het bouwen van een school gebeurt binnen een netwerk van stakeholders die samen op zoek moeten gaan naar een goed evenwicht tussen financiële, technische, energetische, pedagogische, etc. vereisten. Hierbij is het belangrijk dat iedereen aan bod komt en dat men op de lange termijn kan denken.

Vanuit het beleid kiezen we voor een geïntegreerde aanpak (cfr. supra) zodat de materiële leeromgeving beter het leerproces en de maatschappelijke rol van de school ondersteunt. Beleid over effectieve leeromgevingen gaat ook over innovatie, waarvoor we stapsgewijs en met medewerking van verschillende partners (kennisinstellingen, scholen, bedrijven, non-profit, etc) te werk gaan: we bouwen samen praktische kennis op, werken concrete ideeën uit, testen in pilootprojecten en nemen dan maatregelen voor opschaling.

Effectieve leeromgevingen zijn ICT-rijke leeromgevingen. Samen met het bedrijfsleven realiseren we via digitale innovaties de "Klas van de Toekomst". Er komt een nieuwe raamovereenkomst voor telecomvoorzieningen en aanverwante diensten. Verder bekijken we hoe we scholen kunnen ondersteunen bij het integreren van "bring your own device" (BYOD) infrastructuurmodellen, waarbij leerlingen gebruik maken van eigen toestellen. We voorzien in ondersteuning, advies- en kennisdeling. We onderzoeken ook Europese structuur- en Investeringsfondsen (ESIF) als een nieuwe financieringspiste. Naar aanleiding van COVID19 werden reeds twee generieke ICT-impulsen voorzien om scholen in staat te stellen extra ICT-infrastructuur aan te kopen en de digitale leeromgeving te versterken. We bekijken hoe we scholen structureel kunnen ondersteunen met gekleurde ICT-middelen voor ICT-infrastructuur en -integratie.

In samenwerking met de VDAB, de private sector, het volwassenenonderwijs en het hoger onderwijs maken we werk van een moderne, kwaliteitsvolle didactische uitrusting voor (nijverheids)technische en beroepsgerichte opleidingen in het secundair onderwijs. Voor het schooljaar 2019-2020 zorgden we al voor 10 miljoen euro extra werkmiddelen voor de investering in didactische uitrustingsgoederen. Via InnoVET werken we samen met het bedrijfsleven aan innovatieve beroepsgerichte opleidingen, waaronder virtuele leeromgevingen. Ook SmartEducation@Schools (Imec) zet daarop in. Bij grote (her)investeringsdossiers kijken we of er ook kan ingezet worden op opportuniteiten inzake onderwijs, zoals bijvoorbeeld in het SALK-dossier (T2) het geval is.

Effectieve scholen zijn ook gezonde en veilige scholen. Daarom leggen we vanuit het scholenbouwbeleid linken naar het gezondheids- en preventiebeleid op school, meer bepaald rond het binnenmilieu (inclusief onderhoud van verluchttingsinstallaties en toxische stoffen in materialen en producten), een goed comfort (verwarming, verlichting, akoestiek, verluchting) en een goede hygiëne (mogelijkheid om handen te wassen). Gezondheidsbeleid omvat ook sport en beweging, waarvoor we inzetten op bewegingsvriendelijke en groene speelplaatsen en goede sportinfrastructuur. We continueren de protocollen voor asbestverwijdering voor onderwijsinstellingen in Vlaanderen en bekijken of we gelijkaardige protocollen voor de scholen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kunnen opstarten. We volgen de normcommissie NBN S21-204 'brandveiligheid in schoolgebouwen' verder op.

[OD 5.8 - Duurzame leeromgevingen](#)

Schooldirecties nemen, naast de algemene leiding van de school, ook vaak het facilitair beheer en de opvolging van bouwwerken op zich. Onderzoek van het HIVA uit 2015 heeft aangetoond dat facilitair beheer, en in het bijzonder het onderhoud van de gebouwen, een belangrijk aandeel uit de werkmiddelen van een school neemt⁸.

Schoolgebouwen worden ook steeds complexer in gebruik en beheer. Onderwijsinstellingen hebben niet altijd de nodige expertise in huis om hun facilitair beheer duurzaam en professioneel aan te pakken.

Professioneel gebouwbeheer is niet alleen nodig voor een gezonde, veilige en effectieve leeromgeving, maar is ook een belangrijke voorwaarde voor een kostenbeheersing in de scholenbouw. De kost van een schoolgebouw strekt zich immers uit over de gehele levenscyclus. Daarom is een professionele en preventieve aanpak in onderhoud en beheer cruciaal. Preventief en correctief onderhoud dat niet op tijd wordt uitgevoerd brengt grote kosten met zich mee op een later tijdstip. Uitgesteld onderhoud heeft als groot nadeel dat bij falen van de uitrusting niet enkel de eigenlijke herstelling zal moeten gebeuren, maar dat er eveneens een gevolgschade zal moeten hersteld worden waardoor de totale kosten dreigen op te lopen. In DBFM-projecten wordt dit verholpen door verplichte onderhoudsplannen en jaarlijkse conditiemetingen van de gebouwen. De kost van uitgesteld onderhoud kan aanzienlijk zijn.⁹

In de preventieve onderhouds- en beheersaanpak nemen we als overheid meer en meer een 'participerende' houding aan. Met een participerende overheid bedoelen we dat we denken vanuit partnerschappen met scholen, burgers, bedrijven, non-profit, overheid en kennisinstellingen,

⁸ Deze problematiek stelt zich veel minder bij DBFM vermits de onderhoudscomponent verplicht mee in de markt wordt gezet en in de betoelaagde beschikbaarheidsvergoeding is vervat.

⁹ Uit praktijkonderzoek bleek dat uitgesteld en zuiver curatief onderhoud veel duurder is dan van aan het begin van de levensduur van een gebouw structureel preventief onderhoud te voorzien. Het komt duurder uit om tijdens de gebruiksfase onderhoudsinvesteringen uit te stellen dan wanneer er van in het begin aan verplicht onderhoud wordt gedaan. Evaluatie Scholen van Morgen, AGION (2019), pagina 113. Raadpleegbaar op: <https://www.agion.be/evaluatie-rapport-scholen-van-morgen>.

gedreven door innovatie. Door te werken met bedrijven die hoog inzetten op sociale en ecologische duurzaamheid, voegen we een nieuwe hoofdstuk toe aan het duurzaamheidsverhaal in het Vlaamse onderwijs.

We zorgen ervoor dat scholen voor hun facilitair beheer vlotter gaan samenwerken met de sociale en duurzame economie en het werkplekieren voor hun facilitair beheer. We werken daarbij zoveel mogelijk vanuit een win-win: scholen worden goed, duurzaam en kostenefficiënt beheerd terwijl directies werk uit handen wordt genomen en leerlingen en werknemers praktijkervaring opdoen. Samen met de sector gaan we op zoek naar de beste aanpak om deze doelstellingen te bereiken.

We brengen onderwijs en de sector samen in een lerend netwerk waarbij er informatie kan gedeeld worden over goede praktijken, sociaal en duurzaam aanbesteden, regelgeving en bestaande beleidsmaatregelen.

We laten een actieonderzoek uitvoeren waarbij een planmatige en geïntegreerde aanpak voor een economisch, sociaal en ecologisch duurzaam (aankoop)beheer voor scholen wordt ontwikkeld en getest bij een aantal pilotscholen. De aanpak wordt case-afhankelijk geëvalueerd, bijgestuurd en verfijnd, tot een aantal bruikbare scenario's die klaar zijn voor opschaling.

In samenwerking met het Departement WSE nemen we een aantal maatregelen om vraag en aanbod aan elkaar te koppelen. We gaan het sociaal en duurzaam aanbesteden promoten bij aankoopcentrales van lokale besturen en inrichtende machten. We zorgen ervoor dat de databank met sociale economie bedrijven van het Departement WSE voor scholen wordt ontsloten. We latentypebestekken en modelovereenkomsten opmaken die scholen en inrichtende machten kunnen gebruiken in het kader van duurzaam en sociaal aanbesteden. We lanceren een projectoproep waarbij lokale besturen, onderwijsverstrekkers en sociale economie-regisseurs een aanpak/methode ontwikkelen om lokaal vraag en aanbod aan elkaar te matchen (website, zoekertjes, regie gemeentelijke diensten, etc.). Goed werkende systemen worden verder gecommuniceerd.

Om scholen definitief op weg te zetten met duurzaam facilitair beheer, voorzien we in een beperkte ondersteuning om coaching/begeleiding in te kopen. We werken hierbij samen met het Departement Werk en Sociale Economie. We ondersteunen bijkomend door kennis en inspiratiemateriaal (gidsen, lerend netwerk, goede praktijken vademecums) ter beschikking te stellen van scholen en begeleiders.

We zorgen voor een goede verslaggeving van de pilootprojecten uit de eerdere oproep m.b.t. "klimaattrajecten op schoolniveau" die integraal wordt uitgevoerd, met duidelijke richtlijnen bij opschaling.

Voorstel van beslissing

De Vlaamse Regering beslist:

- haar goedkeuring te hechten aan deze conceptnota;
- de Vlaamse minister bevoegd voor onderwijs te gelasten met de aanpak en verdere uitwerking van het voorgestelde actieplan met de strategische en operationele doelstellingen van het Masterplan Scholenbouw 2.0.

Deze beslissing geeft ten behoeve van alle betrokkenen een budgettaire doorkijk als richtlijn, maar houdt geen enkel financieel of budgettair engagement in.

De Vlaamse minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand

Ben WEYTS